

POUTNÍ MÍSTO NA SVATÉM POLI V PŘELOUČI

Veronika KOVÁŘOVÁ-PRAXOVÁ

Přelouč nepatří mezi příliš významná poutní místa v Čechách, přesto se zde tradice poutí udržela od svého vzniku na sklonku 17. st. až do současnosti.

Oblíbenými poutními místy ve východních Čechách byly kostel P. Marie na Chlumku v Luži, farní chrám P. Marie s obrazem Krista Spasitele v Chrudimi, kostelíček P. Marie v Pardubicích, Tábor u Lomnice, Bozkov, Králíky a řada dalších. Na Pardubicku se těšila úctě věřících také Přelouč a Sezemice.

Na začátku našeho 20. století vypadala pout' v Přelouči asi takto: „ ... O pouti svatopolské bývá tu neobyčejně živo. Procesí scházejí se z celého okolí a silnice pod kostelíčkem osazena po obou stranách kramářů; v celém městě panuje veselá slavnostní nálada. I tak zvaná mladá pout' za týden po hlavní bývá hodně navštěvována.“ Tradice obou poutí hlavní i mladé se udržela až do začátku 2. světové války. Během války klesl počet každoročně přicházejících poutníků na minimum a od konce války existuje už jen pout' hlavní, konající se vždy první neděli v červenci k svátku Navštívení P. Marie.

Na přeloučském hřbitově, který se rozkládá na návrší východním směrem od města, stojí neveliká svatyně, posvěcená ke cti a slávě Navštívení Panny Marie. Podnětem k postavení tohoto kostelíčka byl Mariánský obraz nalézající se na hlavním oltáři v tomto chrámu. Dle pamětní farní knihy náležel obraz hraběnce Marii z Rozdražova, rozené Berkové z Dubé a Lipé, paní na Blatné, která byla dříve evangeličkou, později ale přestoupila ke katolické víře. Koupila si tento Mariánský obraz a chovala jej ve velké úctě. Ke konci třicetileté války r. 1648 při obklíčení Prahy od Švédů hrozilo domu na Malé Straně, kde bydlela, nebezpečí. Všechny okolní domy byly vydrancovány a poškozeny, pouze její dům zůstal zázračným způsobem uchráněn, proto hraběnka vzdávala díky milosrdnému Bohu. Byla

přesvědčena, že se jí této ochrany dostalo díky orodování Marie Panny. Ve své poslední vůli učiněné 23. května roku 1663 poručila hraběnka onen Mariánský obraz s mnohými jinými věcmi své komorné, věrné Voršile Lorencové. Ta jej zase před smrtí odevzdala svému strýci Adamu Lorencovi, od r. 1678 farář v Přelouči, který si ho velice vážil.

Roku 1680, kdy po Čechách zuřil zhoubný mor, přišel do Přelouče žebravý řeholník z pražského kláštera Hibernů, jenž sbíral almužny po celé zemi. Přijal nocleh na faře a do rána se roz nemohl morovou nemocí. Při jeho ošetřování pozoroval farář Lorenc, že mu též naskákaly na rukou puchýře a prsty hned zčernaly. V úzkosti klekl před svůj milovaný obraz a slíbil, že dá ke cti Panny Marie postavit kapličku a umístí do ní zmíněný obraz, bude-li uzdraven. A protože se v krátké době uzdravil, obrátil se na městský úřad s žádostí o propůjčení příhodného místa k vystavění zamýšlené kapličky. Část pozemku na obecním poli za městem směrem ke Lhotě odmítl, příhodnější se mu zdálo místo na návrší na straně východní směrem k Pardubicím. Pole na návrší patřilo kostelníkovi Janu Doudovi, který se nebránil vyměnit je s městským úřadem za jiné, za pole zvané „Nad studánkou“. Na místě určeném pro kapli byl prozatím postaven dřevěný kříž. Hned první noc viděli mnozí kolem tohoto kříže podivná světla, to doznali u městského úřadu a chtěli stvrdit přísahou.

Během krátké doby začal farář Lorenc stavět dřevěnou kapli, jež byla zasvěcena „Navštívení Marie Panny“. Na oltář byl v slavném průvodu donesen uctíváný obraz, před kterým se s povolením pražského arcibiskupství sloužila mše svatá a později po zřízení hřbitova také mše zádušní či za mrtvé.

Již v srpnu roku 1680 počal v Přelouči zuřit obávaný mor a mnoho lidí onemocnělo. Hřbitov zřízený od 13. století kolem kostela sv. Jakuba nyní nestačil, proto městská rada souhlasila se zřízením hřbitova u nové dřevěné kaple Marie Panny a vyměnila opět kus pole od kostelníka Jana Doudy. Nový hřbitov byl ohrazen dřevěným plotem.

Brzy si lidé začali vyprávět o světlech, která se za tmavých nocí kolem svatyně zjevují. Tato zvěst, stejně i vděčnost, že konečně pomínul mor, dala podnět k tomu, že kapli stále čteněji navštěvoval lid. Místo kde kaple stála, nazýval nejprve „pole světlé“ podle světél, jež se zjevovala kolem kříže a později po zřízení hřbitova „pole svaté“.

O dva roky později započala přeměna dřevěné hřbitovní kapličky v kamenný kostel, k jehož vystavění dal opět podnět farář Jan Adam Lorenc. Plán zhotovil bohdanečský zednický mistr Stanislav Vipla. K stavbě přispěli okolní šlechtici: heřmanoměstecký František Špork vápnem, choltický Romedius Thun a Sabina Lukavská na Lepějovicích dřívím a Ber-

nard Věžník na Nových Dvorech a Zdechovicích železem. Hlavní oltář dal svým nákladem zhotovit majitel Štěpánova František Vojtěch Cigán z Černé. Jiní dobrodincové dali ostatní potřebné věci. S povolením knížecí arcibiskupské konzistoře byla nová svatyně roku 1684 zakladatelem a farářem Janem Lorencem posvěcena ke cti a slávě Navštívení Panny Marie, jak dosud dokazuje nápis na zvonu. Kostel byl postaven v barokním slohu a měl v průčelí dvě věže. Z doby založení chrámu snad pochází stará lípa naproti chrámovým dveřím na níž dosud visí mariánský obraz.

Roku 1694 zřídil farář Adam Augustin Sinecius místo dřevěného hřbitovního plotu kamenné ohrazení, v jehož každém rohu stála kaplička. Během času přibývalo svatopolskému kostelu vybavení i cenné dary, proto zde byl roku 1739 ustanoven hlídač.

Farář Ondřej Tauz (1737-1742) obnovil všechny čtyři hřbitovní kapličky a v kostele nově zřídil postranní dveře a tři okna. Roku 1763 za faráře Josefa Michaloviče byla prolomena za oltářem zeď a přistavěna sakristie; oltář byl zcela obnoven, silně pozlacen a postavena před něj mříž. Protože svatopolskou pouť hojně navštěvovali poutníci, koupili r. 1742 dobrodincové Antonín Pelikán, František Lux, Jan Schönfeld a Václav Milinský od Františka Doudy opět kus pole na západní straně od kostela, aby získali místo pro ambity. Jejich stavbu museli odložit až do roku 1776, neboť vypukla válka s Pruskem. V roce 1776 žádal vikář v Bohdanči P. Ignác Roček pražskou konzistoř o povolení dát nově vystavět (přestavět) kapli na Svatém poli u Přelouče. Rozpočet zněl na 2 487 zl. a půl kr., plán vypracoval stavitel František Jedlička.

Z r. 1782 pocházejí fresky od Josefa Kramolína Karlovarského, téhož času vznikly i oba postranní oltáře sv. Anny a sv. Salvatora a kazatelna. Za císaře Josefa II. v r. 1784 přišel kostel o všechny své klenoty podle nařízení, shromáždit všechny obětní dary ze všech kostelů a kaplí a zřídít z nich tzv. matici náboženskou (Religionsfond). Před úplným zrušením ho zachránilo, že byl městským pohřebním místem.

Během času kostelíček chátral, roku 1869 ho opravil farář Václav Kottlanda nákladem 816 zl. 63 kr., r. 1871 rozšířen hřbitov a r. 1873 byl kostel pokryt anglickou břidlicí nákladem 420 zl.. Při opravě v roce 1881 byly zvýšeny věže a zakončeny lucernami a upravena fasáda do nynější podoby, stavitelem Janem Voleníkem z Choltic podle nákresu architekta Františka Schmoranze ml. ze Slatiňan. V roce 1880 byl zde zřízen nový hlavní oltář nákladem 1150 zl. r. č. daných přeloučským rodákem, bývalým vilémovským farářem Michalem Šafránkem. Oltář zhotovil řezbář Antonín Sucharda, řezbář v Nové Pace, podle nákresu Františka Schmoranze ml. a Jana Machytky ve Vídni. Roku 1881 zřízeny nové postranní oltáře:

